

Helsingin kaupungin palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2022-2025

Sisällysluettelo

Esipuhe	2
Johdanto	3
1. Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on lakisääteistä ja varmistaa kaupunkilaisten oikeuksien toteutumista arjessa	5
1.1. Tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki sisältävät sekä syrjintäkiellon että edistämisvelvoitteen	5
1.2. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä toteutetaan kaikkialla kaupunkiorganisaatiossa	6
1.3. Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen tukee Helsingin strategisia tavoitteita ...	7
2. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2022-2025 pureutuu nykytilan kartoituksessa tunnistettuihin haasteisiin	9
2.1. Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden nykytilaa kartoitettiin monipuolisesti eri näkökulmista	9
2.2. Intersektionaalisuus, normitietoisuus, osallisuus ja saavutettavuus luovat viitekehystä suunnitelman toimenpiteille	11
2.3. Suunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan	13
3. Toimenpiteet sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi	14
3.1. Kaupunkiyhteiset toimenpiteet.....	15
3.2. Kaupunginkanslia.....	16
3.3. Kaupunkiympäristön toimiala.....	19
3.4. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala.....	20
3.5. Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala.....	21
3.6. Sosiaali- ja terveystoimiala.....	22
3.7. Liikelaitokset.....	24
4. Sanasto	25

Esipuhe

Helsingin tulee olla kaupunki, jossa voi toteuttaa itseään, luoda mahdollisuuksia ja tarttua niihin sekä elää hyvää arkea. Tämän tulee toteutua jokaiselle kaupunkilaiselle. Monimuotoinen, hyvinvoiva ja mahdollisuuksiinsa luottava väestö on Helsingin vahvuus.

Olemme uudessa kaupunkistrategiassamme Helsingissä sitoutuneet edistämään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia kaikessa toiminnassamme. Tavoitteena on, että nämä perusarvot näkyvät kaikkialla kaupungissa yhä paremmin. Yhteinen strategiamme vie meitä kohti parempaa kaupunkia – kohti kaupunkia, jonka päämääränä on hyvän, hauskan ja kestävä elämän mahdollistaminen.

Helsingin on oltava kaikille asukkailleen ja vierailijoille hyvä kaupunki, jossa jokainen voi tuntea olonsa turvalliseksi ja jossa kaikkien ihmisten yhtäläiset oikeudet toteutuvat. Puolustamme jokaisen vapautta omannäköiseen elämään aina siihen asti, kun toiminta ei rajoita muiden oikeuksia samaan.

Jokaisella kaupunkilaisella on oikeus tulla kunnioitavasti kohdatuksi, käyttää palveluita ja osallistua itselle tärkeisiin asioihin juuri sellaisena kuin on, ilman pelkoa syrjinnästä tai häirinnästä. Jokaisella on oltava mahdollisuus tavoitella unelmiaan henkilökohtaisista ominaisuuksistaan riippumatta. Mikään väestö- tai vähemmistöryhmä ei saa jäädä syrjään myönteisestä kehityksestä.

Kaikille kaupunkilaisille ja vierailijoille turvallinen ja hyvä kaupunki ei ole itsestäänselvyys. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus eivät edisty itsestään, vaan niiden hyväksi tarvitaan määrätietoista työtä ja sitoutumista. Tämä suunnitelma vie sitoutumistamme tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen konkreettisesti eteenpäin koko kaupunkiorganisaatiossa.

Juhana Vartiainen, pormestari

Johdanto

Helsinki on monimuotoinen kaupunki, joka ammentaa elinvoimansa satojentuhansien asukkaidensa yksilöllisistä tarinoista ja kokemuksista. Helsinkiläisten monimuotoisuus ei tarkoita yksinomaan eri etnisyyksiä tai kielten ja kulttuuritaustojen moninaisuutta, vaan esimerkiksi erilaisia sukupuoli-identiteettejä, vakaumuksia ja toimintakyvyn kirjoa. Jokaisella kaupunkilaisella on oikeus tulla kohdatuksi kunnioittavasti omana itsenään kaikkialla kaupungin palveluissa ja toiminnassa.

Helsingin kaupunki on viranomaisena ja työnantajana sitoutunut edistämään yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sekä palveluiden ja toiminnan kehittämisessä että henkilöstöasioissa. Tämä käsillä oleva kaupunkiyhteinen palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma koskee kaupungin asukkaiden ja muiden palvelun käyttäjien tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä kaupungin palveluissa ja toiminnassa. Kaupungin työntekijöiden eli henkilöstön tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen on laadittu oma erillinen suunnitelmansa, jossa käsitellään esimerkiksi rekrytointiin, palkkaan ja työuriin liittyviä asioita.

Palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2022-2025 on laadittu yhtenä yhtenäisenä kokonaisuutena aiempien kahden erillisen suunnitelman (tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma) sijaan. Suunnitelmien yhdistämisen tavoitteena on erityisesti huomioida entistä paremmin *intersektionaalisuutta* eli risteäviä eroja tai risteävää eriarvoisuutta.

Intersektionaalisuuden käsitteellä viitataan siihen, että tiettyjen normien ja valtasuhteiden mukaan rakentuneessa yhteiskunnassa yksilön elämään, kokemuksiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttavat erilaiset risteävät ominaisuudet, kuten sukupuoli, ikä, etninen tausta, vamma tai seksuaalinen suuntautuminen. Intersektionaalisuus voidaan käsittää myös työkaluksi, jolla pyritään hahmottamaan eri syrjinnälle altistavien tekijöiden yhteisvaikutuksia tietyn yksilön tai ihmisryhmän näkökulmasta.

Koska eri syrjintämuodot usein risteävät toistensa kanssa aiheuttaen syrjintää yhtäaikaisesti monella eri syrjintäperusteella, sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuslaissa mainittujen syrjintäperusteiden erottaminen on käytännössä haasteellista. Tämän vuoksi kahden erillisen suunnitelman laatimista ei ole enää nähty tarkoituksenmukaisena.

Suunnitelma on valmisteltu noudattaen yhdenvertaisuuslain valvontaviranomaisen, yhdenvertaisuusvaltuutetun korostamia yhdenvertaisuussuunnittelun ydinasioita, joita ovat nykytilan arviointi, konkreettisten kehittämistoimenpiteiden asettaminen ja toimeenpanon seurannan varmistaminen (<https://syrjinta.fi/yhdenvertaisuussuunnittelu>). Yhdenvertaisuusvaltuutettu valvoo suunnitelmavelvollisuuden toteutumista ja esimerkiksi käsitellessään kunnan asukkaan yhteydenottoa valtuutettu yleensä pyytää nähtäväkseen kunnan yhdenvertaisuussuunnitelman.

Suunnitelma on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä kaupungin toimialojen ja kuntalaispalveluja tarjoavien liikelaitosten kanssa. Valmistelua on ohjannut kaupungin poikkihallinnollinen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden koordinaatioryhmä, ja suunnitelman valmistelutilannetta on käsitelty säännöllisesti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan kokouksissa. Suunnitelmasta on tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan lisäksi pyydetty lausunnot vammaisneuvostolta, vanhusneuvostolta, nuorisoneuvostolta ja kaksikielisyystoimikunnalta.

1. Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on lakisääteistä ja varmistaa kaupunkilaisten oikeuksien toteutumista arjessa

Kansainvälisesti ja valtakunnallisesti on viime vuosina alettu entistä enemmän kiinnittää huomiota peruspalveluita tuottavan paikallishallinnon, kuten kuntien, merkitykseen ihmisoikeuksien toteutumisessa asukkaiden arjessa.

Ihmisoikeudet ovat kaikille ihmisille yhtäläisesti kuuluvia perustavanlaatuisia vapauksia ja oikeuksia, jotka takaavat jokaiselle ihmiselle ihmisarvoisen elämän. Ihmisoikeudet viittaavat niin kansalais-, poliittisiin, taloudellisiin, sosiaalisiin kuin sivistyksellisiin oikeuksiin. Ihmisoikeudet nojaavat kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, minkä lisäksi Suomen perustuslaki takaa jokaiselle perusoikeudet. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Velvoite koskee myös kuntia.

Helsingin kaupungin palvelut toteuttavat osaltaan ihmisoikeuksia eri muodoissa. Esimerkiksi kaupungin ylläpitämät koulut tukevat oikeutta koulutukseen, terveysasemat edistävät oikeutta terveyteen ja sähköisillä osallistumiskanavilla turvataan oikeutta osallistua päätöksentekoon.

Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kannalta keskeinen ihmis- ja perusoikeus on oikeus syrjimättömyyteen. Edistämällä sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kaupunki vahvistaa tätä oikeutta. Sukupuolten tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden toteutuminen on samalla edellytys myös sille, että kaikki muut oikeudet voivat toteutua kaikenlaisten helsinkiläisten arjessa ja elämässä sukupuolesta tai muista henkilökohtaisista ominaisuuksista riippumatta.

Helsingin kaupungin toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö on ihmisoikeusperustaista eli sen keskiössä on kaikkien helsinkiläisten ihmisarvon kunnioittaminen ja erityisesti heikommassa asemassa olevien kaupunkilaisten oikeuksien toteutumisen edistäminen.

1.1. Tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki sisältävät sekä syrjintäkiellon että edistämisvelvoitteen

Kaupungin toiminta sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevissa asioissa perustuu tasa-arvolakiin (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986) ja yhdenvertaisuuslakiin (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014).

Tasa-arvolaki kieltää syrjinnän sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella ja yhdenvertaisuuslaki puolestaan iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tasa-arvolain mukaisesti kaupunki on sitoutunut huomioimaan sukupuolen moninaisuuden eli sen, että juridiset sukupuolet mies ja nainen eivät kata sukupuolen koko kirjoa.

Viranomaisilla on lakisääteinen velvollisuus paitsi ehkäistä syrjintää, myös aktiivisesti edistää sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kaikessa toiminnassaan. Tämä suunnitelma toteuttaa osaltaan lakiin kirjattua edistämismääräyksiä.

Kaikkia viranomaisia koskevien velvoitteiden lisäksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaissa on lisävelvoitteita työnantajille ja koulutuksen järjestäjille. Ne koskevat työpaikkojen henkilöstöpolitiikkaa, jota käsitellään Helsingin kaupungin henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa sekä oppilaitosten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimista, joka on kasvatuksen ja koulutuksen toimialan vastuulla.

1.2. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä toteutetaan kaikkialla kaupunkiorganisaatiossa

Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on Helsingin kaupunkiorganisaatiossa kaikkien yhteinen tehtävä. Vaikuttavuuden kannalta erityisen tärkeässä roolissa on johdon sitoutuminen, mutta jokainen yksittäinen työntekijä voi omalta osaltaan varmistaa näiden periaatteiden toteutumista omassa työssään.

Toimialoilla on palveluntuottajina keskeinen rooli siinä, kuinka hyvin sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus käytännössä toteutuvat kaupungin palveluissa. Sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kaupungin palveluissa ja toiminnassa edistetään monin eri tavoin niin kaupunkiyhteisissä toimialarajat ylittävissä kuin toimialojen omissa rakenteissa ja käytänteissä.

Kaupunkitasoista toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämistä koordinoidaan kaupunginkanslian viestintäosaston osallisuus ja neuvonta -yksiköstä. Kaupungin poikkihallinnollinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuden koordinaatioryhmä seuraa ja ohjaa kaupunginhallituksen hyväksymien palveluiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien toimeenpanoa ja ohjaa tulevan suunnitelman valmistelua. Lisäksi koordinaatioryhmä tunnistaa ja koordinoi henkilöstön ja palveluiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön yhteisiä tavoitteita ja toimenpiteitä sekä tunnistaa ja koordinoi toimintojen välisiä yhteisiä rajapintoja, kuten viestintä, tietyt tapahtumat ja koulutus.

Kaupunginhallituksen asettama tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunta seuraa ja arvioi asettamispäätöksen mukaisesti kaupunkitasoisen palveluiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toimeenpanoa. Lakisääteiset vaikuttajatoimielimet vanhusneuvosto, vammaisneuvosto ja nuorisoneuvosto keskittyvät erityisesti oman viiteryhmänsä näkökulman esille tuomiseen ja yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämiseen kaupungin toiminnassa ja päätöksenteossa. Lisäksi kaupungin palveluiden tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään esteettömyysasiamiehen ja vammaisasiamiehen tehtävissä.

Kaupungin henkilöstön ihmisoikeusverkostoon voi liittyä kuka tahansa ihmisoikeuksien edistämisestä, syrjinnän ehkäisemisestä ja eriarvoistavien rakenteiden purkamisesta kiinnostunut kaupungin työntekijä. Verkostossa on tarkoitus syventää omaa

osaamista, ideoida uusia avauksia yhdessä sekä saada tukea yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen omassa työssä.

Kaupungilla on henkilöstölle tarkoitettu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden Helvi-virtuaalivalmennus, jossa käsitellään vuorovaikutteisesti sekä palveluiden että henkilöstön tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Se on yksi konkreettinen työkalu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusajattelun jalkauttamiseen koko organisaatioon. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden Helvi-virtuaalivalmennus käydään kaikissa kaupungin työyhteisöissä läpi (jos sitä ei ole käyty läpi vuosien 2020–2021 aikana).

1.3. Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen tukee Helsingin strategisia tavoitteita

Helsingin kaupunkistrategiassa 2021-2025 linjataan, että Helsingin kehittämistä ohjataan ja arvioidaan YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden kautta. Sukupuolten tasa-arvo ja eriarvoisuuden vähentäminen lukeutuvat näihin tavoitteisiin, ja tavoitteilla kokonaisuutena on vahva kytkös ihmisoikeuksien toteutumiseen. Strategiassa myös sanoitetaan näkyviin Helsingin sitoutuminen yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja ihmisoikeuksien edistämiseen kaikessa toiminnassaan ja nostetaan yhdenvertaisuus yhdeksi strategiakauden painopistealueista. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöllä on siis tärkeä rooli kaupunkistrategian ja kestävän kehityksen tavoitteiden toimeenpanossa.

Kaupunkitasoinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on keskeinen työkalu sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoitteelliseen edistämiseen kaupungissa. Se kokoaa yhteen nimenomaisesti tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen keskittyviä konkreettisia toimenpiteitä kaupunginkansliasta, toimialoilta ja liikelaitoksista ja asettaa niille selkeät mittarit ja vastuutahot. On kuitenkin tärkeä huomioida, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma yksinään ei anna kattavaa kuvaa kaikista kaupungin toimista tällä saralla, vaan sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen näkökulma linkittyy vahvasti myös moniin muihin kaupungin ohjelmiin, suunnitelmiin, linjauksiin ja rakenteisiin. Eri ohjelmien, suunnitelmien ja linjausten laatimisessa pyritään välttämään sisällöllistä päällekkäisyyttä, minkä vuoksi palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan ei ole kirjattu asioita, jotka tulevat lähtökohtaisesti huomioiduiksi muualla.

Kaupungilla on hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen (HYTE) rakenne, jonka alaisia kokonaisuuksia ovat muun muassa ikääntyneiden hyvinvointi, lasten ja nuorten hyvinvointi sekä lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä. Kaupungin hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden suunnitelmaan (HYTE-suunnitelma) sisältyy konkreettisia toimenpiteitä eri ikäryhmien kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Strategiakauden 2021-2025 hyvinvointisuunnitelmasta päätetään vuoden 2022 aikana. Kaupunkitasoisii esteettömyyslinjauksiin on koottu kaupungin toimenpiteet fyysisen esteettömyyden parantamiseksi ja niiden seuranta (KH 29.10.2012 § 1181). Päivitetyt esteettömyyslinjaukset etenevät kaupunginhallituksen käsittelyyn keväällä 2022. Digitaalisten palveluiden saavutettavuudessa Helsingin tavoitteena on vähintään WCAG-ohjeiston mukainen AA- tai sitä parempi taso (digitaalisen johtoryhmän linjaus

24.10.2019), ja saavutettavuustyön koordinointi ja raportointi toteutetaan poikkihallinnollisessa saavutettavuusverkostossa.

Erillisten kanslia-, toimiala- ja liikelaitoskohtaisten kielisuunnitelmien tarkoituksena on turvata kaksikielisten palvelujen toteutuminen kaikkialla kaupunkiorganisaatiossa. Palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan on sisällytetty kaupunkiyhteinen toimenpide, joka vahvistaa kielisuunnitelmien vaikuttavuutta. Ruotsinkielisen ja ruotsin kieltä osaavan henkilöstön saatavuuteen ja määrään liittyvät toimenpiteet löytyvät henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta. Kotouttamisohjelma kokoaa yhteen kaupungin kotoutumisen edistämisen ja monialaisen yhteistyön vahvistamisen toimenpiteet. Kaupunkistrategiaan pohjautuen kotoutumisen näkökulmasta keskeisiä teemoja ovat työllisyys, lasten, nuorten ja perheiden tilanne sekä yhteisöllisyys ja osallistuminen. Kaupunkistrategian sekä asumisen ja siihen liittyvän maankäytön toteutusohjelman osana toteutettava kaupunkiuudistus ja siihen kytkeytyvät hankkeet ja toimenpiteet puolestaan pureutuvat asuinalueiden elinvoimaisuuden vahvistamiseen ja segregaaation ehkäisemiseen. Kaikilla näillä on suuri merkitys yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen kokonaisvaikuttavuudelle.

Pitkittänyt pandemia välttämättömine rajoitustoimineen on osaltaan merkittävästi haastanut yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon toteutumista kaikkialla maailmassa, myös Suomessa ja Helsingissä. Pandemiasta palautumisen toimet on kaupunkistrategiassa eriytetty omaksi koronapalautumisen kokonaisuudeksi.

Uusi merkittävä avaus ihmisoikeusperustaisuuden toteuttamiseen Helsingissä on Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malli, johon kaupunki hyväksyttiin tammikuussa 2021. Malli velvoittaa siihen kuuluvia kuntia aktiivisesti toteuttamaan kansainvälisen lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteita ja tarjoamaan lapsille monipuolisesti osallistumisen mahdollisuuksia. Malli kiinnittää erityistä huomiota heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin (alle 18-vuotiaat) edistäen siten yhdenvertaisuutta tämän ikäryhmän osalta. Kaupunki laatii mallin puitteissa erillisen toimintasuunnitelman kehittämistoimenpiteineen. Lapsiystävällinen kunta -työ on osa kaupungin hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen rakennetta.

Helsinki on tehnyt myös kansainvälisiä sitoumuksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Kaupunki on esimerkiksi vuonna 2007 hyväksynyt eurooppalaisen tasa-arvon peruskirjan, joka on Euroopan kuntaliittojen kattojärjestön laatima apuväline ja sitoumus tasa-arvotyöhön.

2. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2022-2025 pureutuu nykytilan kartoituksessa tunnistettuihin haasteisiin

Helsingin kaupungilla on vuodesta 2006 lähtien ollut kaupunkitasoinen tasa-arvosuunnitelma, johon alkujaan sisältyi sekä toiminnallinen että henkilöstöpoliittinen osio. Sittenkin suunnitelmat on eriytetty omiksi kokonaisuuksikseen. Palveluiden tasa-arvosuunnitelma 2019-2021 hyväksyttiin kesäkuussa 2019 (KH 24.6.2019 § 13), ja siihen sisältyi tavoitteita ja konkreettisia toimenpiteitä sekä kaupunginkanslialle että kaikille toimialoille. Yhteensä suunnitelmaan oli kirjattu 11 tavoitetta ja 23 niihin kytkeytyvää toimenpidettä mittareineen.

Kaupungin ensimmäinen palvelujen yhdenvertaisuussuunnitelma hyväksyttiin huhtikuussa 2017 (KH 3.4.2017 § 339). Suunnitelma uudistettiin vuonna 2019 ja samalla terävöitettiin toimenpiteiden konkretiaa ja vastuiden määrittelyä. Maaliskuussa 2020 (KH 9.3.2020 § 19) hyväksytyyn suunnitelmaan sisältyi yhteensä 32 toimiala- ja kansliakohtaista toimenpidettä mittareineen.

Palveluiden tasa-arvosuunnitelman 2019-2021 ja palveluiden yhdenvertaisuussuunnitelman 2020-2021 toteutumista arvioitiin loppuvuodesta 2021 suunnitelmakauden päätyttyä. Arvioinnin mukaan tasa-arvosuunnitelman toimenpiteistä 12 toteutui, kahdeksan toteutui osittain ja kolme ei toteutunut. Joitakin tällä hetkellä osittain toteutuneita toimenpiteitä valmistuu vielä vuoden 2022 puolella. Yhdenvertaisuussuunnitelman toimenpiteistä 17 toteutui, 10 toteutui osittain ja viisi ei toteutunut. Aiempien suunnitelmien toteumatilannetta ja niiden taustoja on kuvattu tarkemmin tasa-arvosuunnitelman 2019-2021 sekä kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelman 2020-2021 loppuraporteissa.

2.1. Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden nykytilaa kartoitettiin monipuolisesti eri näkökulmista

Palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2022-2025 pohjautuu aiempien suunnitelmien toteutumisen arvioinnin lisäksi laajaan nykytilan kartoitukseen, jonka kaupunki toteutti pääosin keväällä 2021. Kartoituksen tarkoituksena oli tunnistaa keskeisiä kehittämiskohteita sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisessa kaupungin palveluissa ja toiminnassa. Kartoitukseen osallistettiin asukkaita, kaupungin työntekijöitä sekä järjestöjä ja muita sidosryhmiä. Lisäksi keskusteltiin yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston kanssa Helsinkiä koskeneista kanteluista vuonna 2020. Suunnitelmavalmistelun taustamateriaalina on hyödynnetty myös edellisellä valtuustokaudella toteutetun kaupungin tasa-arvohankkeen (2019) loppuraporttien suosituksia sekä Yhdenvertaisuuden tekijät –hankkeen Helsingin osahankkeen (2021) aineistoja.

Nykytilan kartoituksessa nousi esille runsaasti eri näkökohtia toiminnan eri tasoilla. Yleisimpinä kehittämiskohteina nähtiin esimerkiksi tiedon saavutettavuuden lisääminen (mm. tulkkaus, monikielinen ja selkokielen viestintä), taustoiltaan ja ominaisuuksiltaan moninaisten kaupunkilaisten vahvempi osallistaminen palvelujen suunnitteluun,

henkilökunnan kouluttaminen eri tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemoista ja vähemmistöjen erityistarpeista sensitiivisen asiakas kohtaamisen varmistamiseksi, muunkin kuin digiasioimisen mahdollistaminen sekä matalan kynnyksen digineuvonnan tarjoaminen kaikille. Kaksikielisyyden osalta esille nousi ruotsinkielisten palveluiden saamisen haaste.

Kaupunkiyhteisen nykytilan kartoituksen tavat on kuvattu lyhyesti alla. Kanslian osastot, toimialat ja liikelaitokset ovat lisäksi voineet toteuttaa omaa tiedonkeruuta ja osallistamistoimenpiteitä nimenomaisesti oman toimintansa näkökulmasta.

Kuntalaiskysely

Kaupunki toteutti vuodenvaihteessa 2020/2021 tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusaiheisen kuntalaiskyselyn, jonka tarkoituksena oli kartoittaa helsinkiläisten käsityksiä sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta sekä kokemuksia syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta kaupungin palveluissa. Kyselyyn oli mahdollista vastata joko suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi joko postitse tai verkossa. Kysely lähetettiin 3500 satunnaisotannalla Helsingin väestörekisteristä poimitulle 16 vuotta täyttäneelle helsinkiläiselle. Kyselyyn vastasi 1001 helsinkiläistä (naiset 58 %, miehet 40 %, muu 1 %, ei halua kertoa 1 %). Heistä 19 % ilmoitti kokeneensa syrjintää ja 17 % epäasiallista kohtelua kaupungin palveluissa.

Avoin verkkokysely kaupungin työntekijöille

Kaupungin työntekijöiden näkemyksiä kaupunkilaisten / asiakkaiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta kartoitettiin avoimella verkkokyselyllä, josta tiedotettiin aktiivisesti kaupungin intrassa ja sisäisissä verkostoissa. Kyselyyn vastasi yhteensä 290 työntekijää eri puolilta kaupunkiorganisaatiota.

Avoimet toimialakohtaiset työpajat

Keväällä 2021 järjestettiin etäyhteyksin neljä toimialakohtaista työpajaa, jotka olivat avoimia kaikille kaupungin työntekijöille. Työpajojen tarkoituksena oli vuorovaikutteisesti pohtia kunkin toimialan kehittämiskohteita ja ideoida niihin ratkaisuja. Työpajoihin osallistui yhteensä noin 45 työntekijää.

Sidosryhmäkuulemiset ja kirjalliset lausunnot

Kaupunki järjesti maaliskuussa 2021 etäyhteyksin kaksi kuulemistilaisuutta, joissa eri tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmia ja vähemmistöryhmiä edustavien järjestöjen ja muiden sidosryhmien oli mahdollista tuoda esiin keskeisiä kehittämiskohteita kaupungin palveluissa. Sidosryhmiä kannustettiin lähettämään myös kirjallinen lausunto. Kuulemistilaisuuksiin kutsuttiin yhteensä 69 eri tahoja, joista tilaisuuksiin osallistui 19. Kirjallisen lausunnon toimitti 24 eri tahoja.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston tiedot kanteluista

Kaupunki sai maaliskuussa 2021 pidetyssä etätapaamisessa yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistolta tiedot vuoden 2020 kanteluista, jotka koskivat Helsingin kaupunkia. Yksi merkittävä teema niissä oli asumisen yhdenvertaisuus, johon liittyen kaupunki on

jatkanut keskusteluja yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston kanssa syksyllä 2021.

2.2. Intersektionaalisuus, normitietoisuus, osallisuus ja saavutettavuus luovat viitekehystä suunnitelman toimenpiteille

Suunnitelman tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen Helsingin kaupungin palveluissa ja toiminnassa. Toimenpidekokonaisuus ankkuroituu neljään ohjaavaan periaatteeseen, jotka ovat *intersektionaalisuus, normitietoisuus, osallisuus ja saavutettavuus*. Periaatteet eivät ole suoraan strategiasidonnaisia, vaan pyrkivät tavoittamaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen keskeisiä ulottuvuuksia. Ne tunnistettiin keskeisiksi ihmisoikeuksien ankkuroimisessa kaupungin rakenteisiin ja toimintakulttuuriin jo palveluiden yhdenvertaisuussuunnitelmassa 2020-2021. Suunnitelman toimenpidekokonaisuuden valmistelussa on huomioitu soveltuvien osin kaupunkistrategian painopistealueet ja kirjaukset.

Intersektionaalinen Helsinki

Intersektionaalisuudella viitataan siihen, että yksilön elämään ja kokemuksiin vaikuttavat erilaiset risteävät ominaisuudet, kuten sukupuoli, ikä, etninen tausta, vamma ja seksuaalinen suuntautuminen. Intersektionaalisuus voidaan suomentaa risteävinä eroina tai risteävänä eriarvoisuutena. Se on työkalu, jonka avulla voidaan hahmottaa eri syrjäntämuotojen yhteisvaikutuksia ihmisessä.

Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sukupuolten tasa-arvoa ei voi kokonaisvaltaisesti edistää ottamatta huomioon vammaisiin henkilöihin ja/tai seksuaalivähemmistöihin kohdistuvaa syrjäntää. Muutoin esimerkiksi vammaisen ja/tai seksuaalivähemmistöön kuuluva nainen voi jäädä heikompaan asemaan kuin vammaaton ja/tai heteroseksuaali nainen, koska hänen syrjäntäkokemukseensa vaikuttavat muutkin tekijät kuin sukupuoli.

Normitietoinen Helsinki

Normitietoisuus auttaa tunnistamaan ennakoasenteita ja lisää kykyä erilaisten ihmisten myönteiseen kohtaamiseen. Normeilla viitataan tässä kontekstissa osin tiedostamattomiinkin oletuksiin siitä, minkälaisia ihmiset ovat ja minkälaisia heidän pitäisi olla. Vallitsevat normit heijastavat enemmistön maailmankuvaa, minkä vuoksi vähemmistöjen näkökulma jää helposti huomioimatta palveluissa tai vähemmistöön kuuluvia saatetaan kohdella eri tavoin.

Esimerkki vallitsevasta suomalaisuuden normista on, että suomalainen on valkoihoinen. Tällöin asiakaspalvelukohtaamisessa ihonväritään ruskeaa ihmistä saatetaan lähestyä ensin englanniksi. Vaikka tarkoitus on hyvä, kokemus voi olla ikävä ja toiseuttava suomea

äidinkielenään puhuvalle ruskeaihoiselle ihmiselle – varsinkin jos sama kokemus toistuu usein.

Monet vallitsevista normeista perustuvat stereotypioihin, oletuksiin ja ennakkoluuloihin, jotka osaltaan ylläpitävät syrjiviä rakenteita yhteiskunnassa ja asettavat valtaväestöstä poikkeavan ihmisen eriarvoiseen asemaan. Normitietoinen lähestymistapa tekee normeista näkyviä ja auttaa arvioimaan niiden vaikutusta kaupungin palveluissa ja toiminnassa. Kun työntekijöiden normitietoisuus kasvaa, he osaavat haastaa omia ennakkoluulojaan ja oletuksiaan, mikä parantaa palvelua monimuotoisen asiakaskunnan näkökulmasta. Normitietoisuudesta puhutaan myös normikriittisyytenä.

Osallistava Helsinki

Oikeus kaupunkiin tarkoittaa ennen kaikkea osallisuuden kokemusta ja mahdollisuutta saada äänensä kuuluviin asioissa, jotka ovat itselle tärkeitä. Kaikilla asukkailla pitää olla tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa kaupungin palvelujen kehittämiseen ja päätöksentekoon.

Kaupungin hallintosäännössä (27 luku, 1 §) osallisuuden ja vuorovaikutuksen periaatteiksi on kirjattu yksilöiden ja yhteisöjen osaamisen ja asiantuntijuuden hyödyntäminen, omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen ja yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien luominen. Helsingin osallisuus- ja vuorovaikutusmalli on tärkeä perusta kaupunkilaisten oikeudelle osallistua ja vaikuttaa. Toimialat raportoivat osallisuuden toteutumisesta vuosittain lautakunnille.

Osallisuus ei kuitenkaan tarkoita ainoastaan sitä, että kaupunki tarjoaa asukkaalle erilaisia mahdollisuuksia kertoa näkemyksiään. Ihmisoikeuksien Helsinkiä ei voida rakentaa ilman, että jokaisen kaupunkilaisen on mahdollista tuntea kuuluvansa kaupunkiyhteisöön ja jokainen asukas tulee nähdyksi, kuulluksi ja arvostavasti kohdatuksi sellaisena kuin hän on.

Saavutettava Helsinki

Saavutettavuudella viitataan tässä yhteydessä laajasti sekä fyysiseen esteettömyyteen että sosiaaliseen, taloudelliseen ja digitaaliseen saavutettavuuteen, jotka kaikki osaltaan varmistavat palvelujen toimivuutta jokaiselle asukkaalle.

Fyysinen esteettömyys viittaa rakennettuun, auditiivisesti ja visuaalisesti helposti hahmotettavaan ympäristöön. Sillä pyritään poistamaan liikkumisen ja toimimisen esteet ja huomioimaan aistivamman vaikuttavat tekijät. Kaupungin esteettömyystyön raamina toimivat erilliset esteettömyyslinjaukset (KH 29.10.2012 § 1181; päivitystyö viimeistelyvaiheessa).

Sosiaalinen saavutettavuus viittaa erityisesti asenteisiin, joiden avulla luodaan turvallisempaa ja moninaisuudelle avoimempaa ilmapiiriä palveluissa. Taloudellinen saavutettavuus tarkoittaa sitä, ettei henkilön taloudellinen tilanne vaikuta hänen mahdollisuuksiinsa käyttää palveluja. Digitaalinen saavutettavuus viittaa erityisesti digipalveluihin ja siihen, että verkkosivut ja mobiilisovellukset ovat kaikkien

käytettävissä. Käytännön apuna digitaalisten palveluiden suunnittelussa toimii Helsingin saavutettavuusmalli (<https://saavutettavuusmalli.hel.fi/>), joka on kokoelma menetelmiä ja ohjeita, joiden avulla kaupunki pyrkii tuottamaan saavutettavia, helppokäyttöisiä ja siten tehokkaita palveluja.

Saavutettavuus ei edistä ainoastaan vammaisten tai iäkkäiden ihmisten oikeuksia, vaan se vahvistaa jokaisen hyvinvointia yhteiskunnassa. Ihmisoikeuksien Helsingissä saavutettavuus tukee toimijuutta, edistää liikkumisen sujuvuutta ja palvelujen avoimuutta ja mahdollistaa itsenäisen asioinnin.

2.3. Suunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan

Kaupungin palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toimenpiteiden toteutumisesta vastaavat yhdessä kaupunginkanslia, toimialat ja liikelaitokset.

Kanslia, toimialat ja liikelaitokset ja valmistelevat omat tarkemmat toimenpiteiden toteuttamissuunnitelmansa kaupunkiyhteisen suunnitelman pohjalta. Toimenpiteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan sekä organisaatiokohtaisesti kanslian, toimialojen ja liikelaitosten johtoryhmissä että kaupunkiyhteisesti.

Kaupunkiyhteinen seuranta toteutetaan kaupungin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden koordinaatioryhmässä. Suunnitelman toteutumista arvioidaan myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnassa. Kaupunkiyhteisen suunnitelman toteutumisen väliraportti viedään kaupunginhallitukselle kauden puolivälissä ja loppuraportti suunnitelmakauden päätyttyä. Suunnitelma toimenpiteineen on voimassa siihen saakka, kunnes seuraava päivitetty suunnitelma hyväksytään kaupunginhallituksessa.

3. Toimenpiteet sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Tähän lukuun on koottu kaupunginkanslian, toimialojen ja liikelaitosten konkreettiset toimenpiteet sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi suunnitelmakaudella 2022-2025. Taulukoiden rakenne on yhdenmukainen siten, että niissä esitetään tunnistettu kehittämiskohde, siihen liittyvä toimenpide tai toimenpiteet, toimenpiteen seuranta/mittari(t) sekä vastuutaho(t).

Kehittämiskohteiden tunnistamisen ja toimenpiteiden asettamisen pohjana ovat olleet nykytilan kartoitus ja organisaation sisäiset asiantuntijakeskustelut. Toimenpiteissä on pyritty huomiomaan erityisesti niitä asioita, jotka nousivat yleisimmin esille nykytilan kartoituksessa, kuten henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusosaamisen vahvistaminen koulutuksilla, monikielinen ja selkokieline viestintä, palveluiden saavutettavuus digiosaamisesta riippumatta sekä häirintään ja syrjintään puuttuminen kaupungin palveluissa ja julkisissa tiloissa. Kaksikielisyysuunnitelmien päivittäminen, kunnille suunnattujen rasmin torjumisen uusien työkalujen hyödyntäminen ja turvallisemman tilan periaatteiden laatimiseen kouluttaminen on nostettu kaupunkiyhteisiksi toimenpiteiksi, joiden toteutuksesta on vastuu niin kanslialla, toimialoilla kuin liikelaitoksillakin.

Taulukossa 1. on esitetty kehittämiskohteiden ja toimenpiteiden organisaatiokohtainen määrä ja kokonaismäärä. Liikelaitokset ovat ensimmäistä kertaa mukana palveluiden kaupunkiyhteisessä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa.

Taulukko 1. Kehittämiskohteiden ja toimenpiteiden määrä

Organisaatio	Kehittämiskohteiden määrä	Toimenpiteiden määrä
Kaupunkiyhteiset toimenpiteet	3	3
Kaupunginkanslia	22	41
Kaupunkiympäristön toimiala	6	11
Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala	6	7
Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala	5	9
Sosiaali- ja terveystoimiala	9	15
Palvelukeskus Helsinki	2	2
Helsingin kaupungin rakentamispalvelu Stara	2	2
Taloushallintopalvelu	1	3
Yhteensä	56	93

3.1. KAUPUNKIYHTEISET TOIMENPITEET

Kehittämiskohde	Toimenpide	Mittari	Vastuutaho
Kaupungin kaksikielisuuden vahvistaminen	Päivitetään kaksikielisyysuunnitelmat: tehdään nykytilan kartoitus, tunnistetaan kehittämistarpeet ja suunnitellaan niiden pohjalta konkreettiset toimenpiteet	Nykytilan kartoitus tehty ja kehittämistoimenpiteet laadittu osana kielisuunnitelmien päivitystä	Kaupunginkanslia, toimialat ja liikelaitokset
Antirasistisen työn vahvistaminen ja hyvien väestösuhteiden edistäminen	Hyödynnetään uusia keinoja rasismien torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi	Valtioneuvoston rasismien torjumisen toimintaohjelman 2021-2023 puitteissa kunnille tuotettuja materiaaleja, työkaluja ja malleja on otettu käyttöön	Kaupunginkanslia, toimialat ja liikelaitokset
Epäasiallisen kohtelun ehkäiseminen ja sosiaalisen saavutettavuuden parantaminen kaupungin tiloissa	Järjestetään koulutusta turvallisemman tilan periaatteiden laatisesta	Koulutusta on järjestetty	Kaupunginkanslia, toimialat ja liikelaitokset

3.2. KAUPUNGINKANSLIA

Kehittämiskohde	Toimenpide	Seuranta/mittari	Vastuutaho
Asuinalueiden kehittämisessä asukasosallistuminen ei tavoita kaikkia väestöryhmiä	Kaupunki uudistusalueiden kehittämisessä lisätään vaikeasti tavoitettavien ryhmien osallisuutta tukevia toimia	Toteutuneiden toimenpiteiden määrä vaikeasti tavoitettavien ryhmien asukasosallistumisen edistämiseksi eri alueilla	Talous- ja suunnitteluosasto
Työperäisen hyväksikäytön ehkäisy hankinnoissa	1) Työperäisen hyväksikäytön ehkäisy palveluhankinnoissa -ohjeen julkaiseminen	Ohje julkaistu	Talous- ja suunnitteluosasto ja strategiasasto
	2) Järjestetään koulutusta aiheesta	Koulutusta järjestetty / koulutuksiin osallistuneiden määrä	
Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökohtien huomioiminen kanslian palveluhankinnoissa	1) Sopimus pohjien sisällön uudistaminen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökohtia huomioiviksi	Sisältö uudistettu pilottihankintoina tehtävien palveluhankintojen sopimus pohjiin	Talous- ja suunnitteluosasto
	2) Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökohtiin liittyvien sopimusvelvoitteiden tarkistaminen	Velvoitteet tarkistettu kolmessa pilottihankinnassa	
Sukupuolivaikutusten arvioinnin jatkokehittäminen osana talousarvioprosessia	1) Vuoden 2022 talousarvion sukupuolivaikutusten arvioinnin analysoiminen	Arviointi tehty	Talous- ja suunnitteluosasto
	2) Tarkennetut ohjeet sukupuolivaikutusten arvioinnin laatimiseen talousarviossa 2023	Ohjeet päivitetty	
	3) Järjestetään koulutus sukupuolivaikutusten arvioinnista	Koulutus järjestetty / koulutukseen osallistuneiden määrä	
Lakiperusteisen saavutettavuuden huomioiminen digitaalisissa palveluissa	1) Avoimen lähdekoodin saavutettavuusmallin jatkokehittäminen siten, että se palvelee kaupunkiorganisaation ulkopuolisia tahoja (esim. konsultit) aiempaa laajalla alalla	Mittari 1: Kehittämistoimet toteutettu Mittari 2: Saavutettavuusmallin hyödyntäminen (käyttöaste)	Strategiasasto
	2) Vahvistetaan henkilöstön saavutettavuusosaamista kehittämällä siihen liittyvää koulutusta.	Saavutettavuuskoulutusta uudistettu ja kohdennettu henkilöstön kyselyssä (2021) ilmenneiden tarpeiden perusteella	
Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien edistäminen ja kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön näkyvyyden lisääminen	Kaupunkiyhteisen Pride-tapahtumakumppanuuden hyödyntäminen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön edistämisen alustana	Kaupungin sisäisen vaikuttavuusarviointikyselyn sekä yhteistyössä Helsinki Pride -yhteisön kanssa toteutettavan tapahtumatutkimuksen tulokset	Viestintäosasto
Tiedon tarve sukupuolten tasa-arvosta keskeisissä strategian ilmiöissä	Valtuustokauden lopussa tuotetaan katsaus sukupuolten tasa-arvosta keskeisissä strategian ilmiöissä strategiamittareita ja muita aineistoja hyödyntäen	Katsaus toteutettu ja julkaistu	Strategiasasto ja viestintäosasto
Tiedon tarve sukupuolten tasa-arvosta keskeisissä kaupunkikehittämiseen ja asukkaiden arkeen liittyvissä ilmiöissä	Kaupunkitiedon tuottamisessa kyselyissä huomioidaan sukupuolten moninaisuus varmistamalla sukupuolta koskevan taustatiedon kerääminen mies/nainen/muu -jaottelulla	Toteutettu kaikissa valtuustokaudella kerättävissä kaupunkitiedon kyselyissä	Strategiasasto
Normitietoisien kuvamateriaalin tarve	Lisätään normitietoisien kuvien määrää kaupungin aineistopankissa	Normitietoisia kuvauksia toteutettu ja kuvat viety aineistopankkiin	Viestintäosasto
Selkokielisen viestinnän tarve	1) Siirretään kaupungin selkokieliset sivut uudelle sivustopohjalle	Selkokieliset sivut siirretty uudelle hel.fi-alustalle	Viestintäosasto
	2) Tehdään suunnitelma selkokielisen sisällön määrälliselle ja laadulliselle kehittämiselle	Sisällön kehityssuunnitelma tehty	

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulman vahvistaminen eri viestintäkanavien sisällöntuotannossa	1) Vahvistetaan moninaisuuden ja normitietoisuuden huomioimista sisällöntuotannossa esim. esiintyjien ja kuvituksen osalta	Normitietoisuus huomioitu sisällöntuotannossa (itsearviointi)	Viestintäosasto
	2) Toteutetaan maksettua sisältömainontaa vähemmän huomioituille kohderyhmille	Kohdennetun sisältömainonnan määrä	
Digitaaliset sisällöt eivät tavoita kaikkia	Varmistetaan ei-digitaalisen sisällöntuotannon jatkuminen	Painetun Helsinki-lehden säännöllistä julkaisua jatketaan	Viestintäosasto
Helsinki-infon neuvontapalveluiden fyysisen saatavuuden varmistaminen	Jatketaan ja tarvittaessa laajennetaan Helsinki-infon alueellisten neuvontapisteiden toimintaa kaupunkiudistusalueilla	Asiakasmäärät, alueellisten palvelupisteiden määrä	Viestintäosasto
Vieraskielisten asiakkaiden neuvonnan parantaminen	Käynnistetään Avoin ovi palveluihin -hankkeen toimintamallin jalkautus kaikille toimialoille ja kaikkiin kaupungin neuvontaja ohjauspalveluihin	Koulutusten ja perehdytysten määrä ja niihin osallistuneiden määrä	Viestintäosasto
Etädigituen saatavuuden varmistaminen	Vakiinnutetaan etädigituen toimintamalli ja laajennetaan sen alustana toimivan tiketöntijärjestelmän käyttö myös toimialoille	Toimintamallin käyttöönoton ja tiketöntijärjestelmän käyttöönoton määrä eri yksiköissä	Viestintäosasto
Digituen tunnettuuden parantaminen	Laaditaan digituen viestintäsuunnitelma ja toimenpiteet tunnettuuden lisäämiseksi	Viestintäsuunnitelma on laadittu ja toimenpiteet on toteutettu	Viestintäosasto
Osallistumisen yhdenvertaisuuden tukeminen osallistuvan budjetoinnin (OmaStadi) toteutuksessa	1) Osallistuvasta budjetoinnista viestitään monikielisesti	Kielten määrä	Viestintäosasto
	2) Osbu-verkkoalustan saavutettavuus varmistetaan	Saavutettavuusauditointi WCGA 2.1-standardin mukaisesti	
	3) Vaikeasti tavoitettavien ryhmien osallistamisessa hyödynnetään järjestöyhteistyötä ja kumppanuuksia	Kumppanuuksien kautta tavoitettujen kaupunkilaisten ja heidän jättämiensä ideoiden ja ehdotusten määrä	
	4) Eri toimialojen palvelujen kautta tarjotaan osallistumisen tukea eri väestöryhmille	Palvelujen yhteydessä järjestettyjen OmaStadi-tapahtumien ja niiden osallistujien määrä eri alueilla	
	5) Äänestysvaiheessa tarjotaan laaja-alaisesti digitukea	Digituen (pisteet, tapahtumat) määrä	
Vapaaehtoisovittelijoiden asiakaslähtöisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusosaamisen vahvistaminen	Vapaaehtoisovittelijoiden vuosittainen kouluttaminen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoista	Järjestettyjen koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä	Viestintäosasto
Luottamushenkilöiden ja päätösvalmistelijoiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusosaamisen vahvistaminen	Järjestetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusaiheinen koulutus luottamushenkilöille ja päätösvalmistelijoille	Koulutus järjestetty	Hallinto-osasto ja viestintäosasto

Työllisyyspalveluiden saavutettavuuden lisääminen asiakaskunnan moninaisuuden näkökulmasta	1) Lisätään mahdollisuuksia omankieliseen ja selkokieliseen palveluun	Ohjeistus tulkkauspalvelujen ja selkokielen käytöstä laadittu ja sisällytetty perehdytysohjelmaan	Elinkeino-osasto
	2) Selvitetään viittomakielen tulkkauksen mahdollisuudet	Selvittäminen tehty	
	3) Kartoitetaan omankielisen ohjauspalvelun tarjonta ja lisätään omankielistä ohjauspalvelua tunnistetun tarpeen mukaan	Omankielisen ohjauspalvelun kartoitus tehty	
	4) Tehdään esteettömyyskartoitus toimintaa poikkileikkaavasti	Kartoitus tehty	
	5) Tunnistetaan ja toteutetaan konkreettisia toimenpiteitä tilojen esteettömyyden ja normitietoisuuden lisäämiseksi	Konkreettiset toimenpiteet huomioitu tilasuunnitelmissa	
	6) Asiakasviestinnässä lisätään monikielisyyttä ja muuta moninaisuuden huomioivaa viestintää, kuten kielivalikoimaa ja selkokielisyyttä, sekä seurataan sitä systemaattisesti.	Viestinnän auditointi ja siihen liittyvät korjaavat toimenpiteet tehty	
	7) Turvataan laadukkaat ja monikanavaiset matalan kynnyksen neuvontapalvelut ja digineuvontaa	Asiakkaille on tarjolla fyysisiä neuvontapalveluja ja digineuvontaa	
Työntekijöiden osaamisen vahvistaminen sensitiivisten asiakaskohtaamisten varmistamiseksi työllisyyspalveluissa	1) Henkilöstölle on säännöllisesti tarjolla "Älä oletta" -aiheista koulutusta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemoista	Koulutusta järjestetty	Elinkeino-osasto
	2) Henkilöstölle on säännöllisesti tarjolla esteettömyyskoulutusta	Koulutusta järjestetty	
Asiakasosallisuuden systematisointi työllisyyspalveluiden palvelu- ja kehittämistoiminnassa	1) Laaditaan osallisuussuunnitelma, jossa kiinnitetään huomiota erityisesti moninaisten asiakkaiden tavoittamiseen ja osallisuuden vahvistamiseen	Suunnitelma laadittu	Elinkeino-osasto
	2) Aloitetaan osallisuussuunnitelman toimenpano	Suunnitelman toteutus käynnistetty	

3.3. KAUPUNKIYMPÄRISTÖN TOIMIALA

Kehittämiskohde	Toimenpide	Seuranta/mittari	Vastuutaho
Vähemmistöjen äänen kuulumisen vahvistaminen ja osallistumisen kynnyksen madaltaminen	Asukastilaisuuksien järjestämiseen laaditaan ohjeistus, jossa huomioidaan mm. ymmärrettävyys (selkeä kieli) ja tilojen esteettömyys.	Ohjeistukset on laadittu ja ne huomioidaan Uutta Helsinkiä -tilaisuuksien järjestämisessä.	Viestintäpalvelut ja kehittämisspalvelut
Lähipalvelujen fyysinen saavutettavuus ja esteettömyys kaikilla eri kulkumuodoilla, sujuva liikkuminen	1) Kehitetään kävelyn, pyöräliikenteen ja raideliikenteen verkostoa lähipalvelujen saavutettavuuden parantamiseksi eri väestöryhmien ja kulkumuotojen näkökulmasta kehittämissohjelmien toimenpiteiden mukaisesti	Lähipalvelujen saavutettavuus on parantunut eri väestöryhmien ja kulkumuotojen näkökulmasta saavutettavuusselvitysten tulosten perusteella.	Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupalvelu, liikenne- ja katusuunnittelupalvelu
	2) Huomioidaan viher- ja virkistysalueiden reitit osana kokonaisuutta.	Nykyisillä ja tulevilla asukkailla tulee olemaan hyvä saavutettavuus lähipuistoihin ja -viheralueisiin paikkatietopohjaisilla työkaluilla, kuten viheralueiden saavutettavuus- ja käyttöpainetyökalulla, mitattuna	
Ara-asuntojen asukasvalintoja koskevan viestinnän kehittäminen asunnonhakijoiden oikeudenmukaisuuden kokemuksen vahvistamiseksi	1) Verkkosivujen sisällöt asukasvalintoja koskien uudistetaan hel.fi-uudistuksen yhteydessä	Sisällöt uudistettu siten, että sivuilta käy entistä selvemmin ilmi, millä perusteilla hakija saa tai ei saa asunnon	Palvelut ja luvat - palvelukokonaisuus
	2) Asunnon hakijoiden ja saaneiden tilanteesta julkaistaan tilastotietoa kuukausittain ja koonteina vuosittain	Tilastotiedot ja -koonnit julkaistu	
Asumisen yhdenvertaisuuden kehittäminen	Keskustellaan säännöllisesti yhdenvertaisuusvaltuutetun kanssa asumisen yhdenvertaisuuden kysymyksistä	Tapaaminen järjestetty vuosittain	Palvelut ja luvat - palvelukokonaisuus yhdessä muiden kaupungin asumisen toimijoiden kanssa
Segregoitumisuhan alla olevien alueiden julkisen kaupunkitilan laadun kohentaminen	Investoidaan lähiliikuntapaikkojen, puistojen, aukoiden ja katutilojen viihtyisyyteen segregoitumisuhan alla olevilla alueilla (kaupunki-uudistusalueet).	Kaupunki-uudistusalueiden investoinnit katuihin, puistoihin ja lähiliikuntapaikkoihin (budjetointi ja toteuma)	Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupalvelu ja liikenne- ja katusuunnittelupalvelu /investoinnit
Julkisen kaupunkitilan turvallisuuden parantaminen sekä suunnittelussa että toteutuksessa; häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäiseminen.	1) Uusitaan valaistus led-selvitykseen pohjautuen aloittaen turvattomimmiksi koetuista kaupunkitiloista.	Valaistusta uusittu turvattomimmiksi koetuissa kaupunkitiloissa.	Asemakaavoituspalvelu, liikenne- ja katusuunnittelupalvelu, kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupalvelu, rakennukset ja yleiset alueet -palvelukokonaisuus
	2) Arvioidaan suunnitteluratkaisuja turvallisuusnäkökulmasta erikseen valituissa pilotti-kohteissa.	Pilotti-kohteiden suunnitteluratkaisut on arvioitu turvallisuusnäkökulmasta.	
	3) Järjestetään turvallisuusteemaan liittyvää koulutusta	Koulutusta on järjestetty.	
	4) Lisätään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoa suunnittelua ohjaaviin aineistoihin	Suunnittelua ohjaavia aineistoja on päivitetty esimerkiksi Yhdenvertaisuuden tekijät-hankkeessa tuotetun työkalun pohjalta.	

3.4. KASVATUKSEN JA KOULUTUKSEN TOIMIALA

Kehittämiskohde	Toimenpide	Seuranta/mittari	Vastuutaho
Jokainen työntekijä edistää omassa toiminnassaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta	Sisällytetään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmat kaikkeen toimintaan (mm. koulutukset, hankkeet, perehdytys)	Mittari 1: Kaikkiin koulutuksiin on sisällytetty tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulma Mittari 2: Perehdytysmateriaalit on päivitetty huomioimaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulma	Hallinto Palvelukokonaisuudet
Kiusaamisesta, häirinnästä ja syrjinnästä ilmoittamisen kynnyksen madaltaminen	Selvitetään vaihtoehtoisia toteutuksia, jolla mahdollistetaan anonyymin ja matalan kynnyksen ilmoitusten tekeminen.	Anonyymi ja matalan kynnyksen ilmoittaminen on saatu koulujen ja oppilaitosten käyttöön	Tietohallintopalvelut Perusopetus Lukio- ja ammatillinen koulutus Kehittämispalvelut
Lainsäädännön ja muiden sitovien ohjeiden tuntemuksen lisääminen asiantuntijatyössä	Toteutetaan yhteinen koulutus hallinnon palvelujen yhteisen kokouksen yhteydessä ja järjestetään webinaareja osaamisen vahvistamiseksi	Koulutustilaisuuksien ja niihin osallistuneiden määrä	Hallinto Palvelukokonaisuudet
Yhteisöön kuulumisen ja antirasistisen työotteen vahvistaminen	1) Toteutetaan työpajoja antirasismista	Toteutuneiden työpajojen ja niihin osallistuneiden määrä	Palvelukokonaisuudet Kehittämispalvelu
	2) Suunnitellaan yksikkökohtaisia jatkokoulutuksia aikaisemmista koulutuksista saadun palautteen pohjalta	Jatkokoulutuksia järjestetty tunnistettujen tarpeiden pohjalta / koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä	
Puuttumisen kulttuurin vahvistaminen	Laaditaan selkeä infograafi Sopuisasti stadissa- ja KVO-13 toimenpiteistä kiusaamis-, häirintä- ja syrjintätilanteissa toimimisesta	Infograafi laadittu ja otettu käyttöön viestinnässä ja yksiköissä	Hallinto
Toiminnan saavutettavuuden, tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden varmistaminen	Laaditaan ja otetaan käyttöön saavutettavuutta, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä tarkistuslista	Tarkistuslista laadittu ja käsitelty kaskon palvelukokonaisuuksien ja hallinnon yhteistoimintafoorumeilla	Hallinto Palvelukokonaisuudet

3.5. KULTTUURIN JA VAPAA-AJAN TOIMIALA

Kehittämiskohde	Toimenpide	Seuranta/mittari	Vastuutaho
Tilojen esteettömyystietojen täydentäminen	Perusesteettömyystietoja täydennetään avoimien yleisötilaisuuksiin soveltuvien ja muiden asukkaiden varattavissa olevien sisätilojen osalta. Tiedot näytetään Varaamo-palvelussa ja niitä päivitetään säännöllisesti.	Perusesteettömyystiedot täydennetty	Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala ja muut toimialat
Häirintä, julkisen tilan turvattomuus	Turvallisemman tilan periaatteita otetaan käyttöön nuoriso-, kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntapalvelukokonaisuuksien toimipaikoissa	Otettu käyttöön 20 toimipaikassa tai yksikössä, vähintään kolmessa/ palvelukokonaisuus	Nuorisopalvelut, kulttuuripalvelut, kirjastopalvelut, liikuntapalvelut
Liikuntatilojen saavutettavuus ja turvallisuus kaikille sukupuolille ja vammaisille henkilöille, joiden avustaja eri sukupuolta	1) Osa asiakkaille suunnatuista intiimitiloista osoitetaan sukupuolettomaan tai unisex-käyttöön niissä käytössä olevissa toimipaikoissa, joissa se on mahdollista.	Tilamuutokset on tehty	Liikuntapalvelut
	2) Tiedotetaan intiimitilojen tilamuutoksista	Tilamuutoksista on tiedotettu	
	3) Ohjeistetaan henkilöstöä asiakkaiden sukupuolisensitiivisestä kohtaamisesta tilamuutosten yhteydessä	Ohjeistus on laadittu ja välitetty henkilöstölle	
Kulttuuripalveluiden sisällöntuotannon kehittäminen moninaisuusnäkökulmasta	1) Tehdään lähtötilanneanalyysi moninaisuudesta kulttuuripalvelujen nykyisessä ohjelmatarjonnassa	Lähtötilanneanalyysi on tehty	Kulttuuripalvelut
	2) Pilotoidaan toimintatapoja, joilla saadaan kulttuuripalvelujen sisällöissä paremmin heijastettua helsinkiläisten moninaisuuden kirjoa	Toimintatapoja on pilotoitu	
	3) Kehitetään kulttuuripalvelujen henkilökunnan monimuotoisuusosaamista	Järjestetty vähintään neljä koulutusta / koulutuksiin osallistuneiden määrä	
Erityisryhmille suunnattujen kirjastopalveluiden tunnettavuuden lisääminen	Lukemisesteisten kirjastopalvelujen tunnettavuuden parantaminen	Tiedotus- ja markkinointikampanja on tehty	Kirjastopalvelut

3.6. SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMIALA

Kehittämiskohde	Toimenpide	Seuranta/mittari	Vastuutaho
Palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden parantaminen	Hoidon- ja palvelutarvetta arvioidaan yhdenvertaisesti ja huomioidaan erityisryhmien, eri sukupuolten ja vähemmistöjen tarpeet hoitopäässä.	<p>Terveysasematoiminnassa; mittari 1: ensikontaktissa toteutunut hoito (tavoitetaso 75%), mittari 2: kiireellisen hoidon toteutuminen samana tai seuraavana päivänä (tavoitetaso 80%), mittari 3: kiireettömän hoidon toteutuminen 10 vuorokaudessa (tavoitetaso 70%)</p> <p>Suun terveydenhuollossa; mittari 1: kiireettömän hoidon takaisinsoittolinja on käytössä koko virka-ajan, mittari 2: 90% kiireettömän hoidon takaisinsoittoon vastataan samana päivänä</p>	Terveys- ja päihdepalvelujen palvelukokonaisuus
Tulkkipalvelujen ja kaikkien tulkkauksen mahdollisuuksien käyttäminen palveluissa	1) Varmistetaan perehdytyksessä, että henkilökunta osaa käyttää tulkkipalveluja	Osana työntekijöiden perehdytystä on huomioitu tulkkipalvelujen käyttö.	Kaikki palvelukokonaisuudet
	2) Seurataan systemaattisesti tulkkipalvelujen käyttöä	Tulkkipalveluiden käyttömäärät vuosittain (Tulka-sovellus, ostopalvelut)	
Normitietoinen viestintä: syrjiviin ja eriarvoistaviin normatiivisiin käsityksiin vaikuttaminen viestinnällisillä ratkaisulla	Noudatetaan kaupungin normitietoisen viestinnän ohjetta ja kuvapankkia	Ohjeistuksen ja kuvapankin käyttöä on arvioitu vuosittain (sisäinen itsearviointi).	Viestintäpalvelut
Digitaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen	1) Henkilöstöä koulutetaan auttamaan niin asiakkaita kuin työntekijöitä Maisan käytössä	<p>Mittari 1: Koulutusta järjestetty / koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä</p> <p>Mittari 2: Maisa on käytössä 80 %:ssa niistä toiminnoista, jotka ovat Apotin piirissä</p>	Kaikki palvelut, joissa Apotti on käytössä
	2) Palveluihin pääsy taataan myös muita, kuin digitaalisia kanavia pitkin. Tarkastellaan digitaalista palveluverkkoa ja verrataan, löytyykö vastaava palvelu myös ei-digitaalisesti	Tarkastelu on toteutettu	
Pitkäaikaistyöttömien miesten terveyden edistäminen ja koronan aiheuttaman hoitovajeen korjaaminen	1) Toteutetaan erillinen kysely tai käytetään muita aineistoja, kuten Työkykyisempi Stadi-hankkeessa syntyviä tietoja ja tarkastellaan niissä erityisesti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista	Kysely on toteutettu ja/tai on hyödynnetty muita aineistoja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen tarkastelussa.	Perhe- ja sosiaalipalvelut ja Työllisyyspalvelut
	2) Toteutetaan kehittämistoimenpiteet tehdyn tarkastelun pohjalta.	Kehittämistoimenpiteet on toteutettu.	

Lähi- ja parisuhdeväkivallan tunnistamisen parantaminen ja palveluihin hakeutumisen edistäminen osana lähisuhdeväkivalta lapsiperheissä - palveluketjun kehittämistä ja toimeenpanoa	1) Järjestetään koulutusta lähi- ja parisuhdeväkivallasta	Koulutusta on järjestetty / koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä	Kaikki palvelukokonaisuudet ja myös Kasko/Kuva
	2) Tehdään ohjeistuksia eri toimijoiden käyttöön	Ohjeistuksia on laadittu	
	3) Otetaan käyttöön tutkimukseen perustuvia toimintamalleja	Toimintamalleja on otettu käyttöön	
Syrjintään puuttumisen tehostaminen	Syrjintäkokemuksia seurataan palautejärjestelmän kautta ja palautteet tilastoidaan	Syrjintää koskevat palautteet on tilastoitu vuosittain ja niitä on tarkasteltu määrällisesti ja laadullisesti (syrjinnän syyt).	Osallisuus- ja vuorovaikutusyksikkö ja laatuasiantuntija
Lasten ja nuorten harrastamisen mahdollisuuksien parantaminen	1) Myönnetään täydentävää toimeentulotukea lasten ja nuorten harrastamisen mahdollistamiseksi.	Täydentävän toimeentulotuen määrät vuosittain	Perhe- ja sosiaalipalvelut
	2) Lisätään tietoisuutta oman alueen vapaa-ajan toiminnoista	Lapsia ja nuoria on ohjattu oman alueen vapaa-ajan toimintojen pariin.	
Perheiden moninaisuuden huomioiminen neuvola- ja perhetyön vauva- ja perhemyönteisyys-ohjelmassa	Vahvistetaan henkilökunnan osaamista moninaisten perheiden kohtaamisessa koulutuksilla	Koulutusta on järjestetty / koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä	Lapsiperheiden hyvinvointi ja terveys

3.7. LIKELAITOKSET

Palvelukeskus Helsinki

Kehittämiskohde	Toimenpide	Seuranta/mittari	Vastuutaho
Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteita ei ole systemaattisesti tunnistettu palveluissa	Tehdään vuoden 2022 aikana sisäinen kartoitus Palvelukeskus Helsingin palveluista	Kartoitus on tehty	Palvelukeskus Helsingin vastuullisuus-tiimi yhteistyössä liiketoimintojen kanssa
Suunnitelmaa palveluiden tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta ei ole tehty	Laaditaan palveluiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma osana Palvelukeskus Helsingin vastuullisuusohjelmaa vuosina 2022-2024	Suunnitelman laatimista ja sen toimenpiteiden edistymistä seurataan osana vastuullisuusohjelmaa	Palvelukeskus Helsingin vastuullisuus-tiimi yhteistyössä liiketoimintojen kanssa
Helsingin rakentamispalvelu Stara			
Kehittämiskohde	Toimenpide	Seuranta/mittari	Vastuutaho
Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteita ei ole systemaattisesti tunnistettu palvelutoiminnassa	Tehdään vuoden 2022 aikana sisäinen kartoitus Staran palveluista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta ja päätetään sen pohjalta kehittämistoimista	Kartoitus tehty ja kehittämistoimet päätetty	Stara
Henkilöstön osaamisen vahvistaminen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoissa	Asiakaspalvelukoulutusten sisällöissä huomioidaan sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	Koulutuksiin on sisällytetty tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökohtia	Stara
Taloushallintopalvelu (Talpa)			
Kehittämiskohde	Toimenpide	Seuranta/mittari	Vastuutaho
Palvelujen saavutettavuuden parantaminen eri asiakasryhmille	1) Palvelua tarjotaan monikanavaisesti	Palvelua tarjottu sekä digitaalisesti että ei-digitaalisesti	Talpan asiakaspalvelu
	2) Varmistetaan asiakasviestinnän tavoitavuus ja selkokieliisyys	Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset	
	3) Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasiat huomioidaan asiakaspalvelukoulutuksissa	Asiakaspalvelukoulutuksiin sisällytetty tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökohtia / koulutuksiin osallistuneiden määrä	

4. Sanasto

ableismi

- Ableismi antaa ymmärtää kaikille vammaisille, että vammattomuus on vammaisuutta parempaa, ja tästä syystä jokaisen vammaisen kuuluisi toivoa olevansa vammaton.

antirasismi

- Antirasismi on aktiivista ja tietoista toimintaa kaikkia rasismien muotoja vastaan. Antirasistista toimintaa on se työ, joka vähentää etnistä syrjintää, syrjivien käytäntöjen vaikutuksia ja kielteisiä ennakkoluuloja.

digitaalinen syrjäytyminen

- Digitaalisella syrjäytymisellä tarkoitetaan riskiä jäädä digitaalisten palvelujen ulkopuolelle. Etenkin moni iäkäs henkilö voi kokea eriasteisia haasteita käyttää digitaalisia palveluja.

esteettömyys

- Esteettömyydellä tarkoitetaan perinteisesti kaikenlaisten ihmisten huomioon ottamista fyysisessä ympäristössä. Esimerkiksi esteettömät rakennukset ja esteetön joukkoliikenne mahdollistavat vammaisten henkilöiden työssäkäyntiä ja harrastustoimintaa. Esteettömyydellä tuetaan vammaisten henkilöiden omatoimisuutta ja osallisuutta yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Digitaalisten palvelujen esteettömyydestä käytetään useimmiten termiä saavutettavuus.

etuoikeus

- Etuoikeuksilla tarkoitetaan etuja tai hyötyjä, joita ihmiset tai ihmisryhmät saavat eri tilanteissa. Etuoikeudet perustuvat vallitseviin normeihin, jotka voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomia, kulttuurisesti ja historiallisesti määräytyviä tai lainsäädännöllisiä.

hyvät väestösuhteet

- Hyvät väestösuhteet toteutuvat, kun alueen eri väestöryhmien välillä on toimivaa vuorovaikutusta, eri väestöryhmät suhtautuvat toisiinsa kunnioittavasti ja niiden väliset mahdolliset jännitteet ja konfliktit käsitellään ilman, että ne aiheuttavat pelkoa tai kärjistyvät rikoksiksi.

häirintä

- Häirintä on yhdenvertaisuuslaissa kiellettyä syrjintää. Laissa häirintä määritellään käyttäytymisenä, jolla loukataan henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti. Käyttäytymisellä luodaan kiellettyyn syrjintäperusteeseen liittyvä nöyryyttävä, uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri.

ihmisoikeudet

- Ihmisoikeuksilla tarkoitetaan perustavaa laatua olevia oikeuksia, jotka on turvattu kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Ihmisoikeuksien sanotaan olevan myös ihmiskunnan yhteisiä arvoja, jotka velvoittavat moraalisesti kaikkia yhteiskunnan toimijoita.

ihmisoikeusperustaisuus

- Ihmisoikeusperustaisuus tarkoittaa ihmisoikeuksien tietoista ja järjestelmällistä huomioimista strategioiden, ohjelmien ja hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Tavoitteena on yksilöiden ja ryhmien oikeuksien toteutuminen.

ikäsyryntä

- Ikäsyryntä tarkoittaa syrjintää iän perusteella. Ikä syrjintäperusteena kattaa kaikki iät. Ikäsyryntä ilmenee usein ilman hyväksyttävää perustetta asetettuina ikärajoina esimerkiksi siten, että nuoria ei päästetä itsepalvelukirjastoon tai huoltoasemalle tai 65 vuotta täyttäneet eivät voi hakeutua yhdistyksessä vastuutehtäviin.

intersektionaalisuus

- Ks. s. 9

juridinen sukupuoli

- Juridinen sukupuoli ilmenee henkilötunnuksesta, ja se vahvistetaan syntymässä tai sukupuolenkorjausprosessin yhteydessä. Juridisen sukupuolen korjaus tai vahvistaminen tarkoittaa henkilötietojen muuttamista väestörekisterissä vastaamaan henkilön sukupuoli-identiteettiä.

kaikille sopiva suunnittelu

- Kaikille sopiva suunnittelu tarkoittaa tuotteiden, ympäristöjen, ohjelmien ja palvelujen suunnittelua sellaisiksi, että kaikki ihmiset voivat käyttää niitä mahdollisimman laajasti ilman mukautuksia tai erikoissuunnittelua. Kaikille sopiva suunnittelu ei sulje pois yksittäisten vammaisryhmien mahdollisesti tarvitsemia apuvälineitä.

kohtuullinen mukauttaminen

- Kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa tarvittaessa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Lhbtqi

- Lhbtqi on kokoava kirjainlyhenne ryhmistä lesbot, homot, bi-seksuaalit, transihmiset, intersukupuoliset ja queerit. Lyhenteestä on eri versioita riippuen siitä, mihin ryhmiin halutaan viitata. Esimerkiksi loppuun voidaan lisätä a-kirjain merkitsemään aseksuaalista tai sukupuoletonta ("agender") tai plusmerkki merkitsemään laajempaa listaa. Lyhennettä voi käyttää kuvaamaan niitä ryhmiä, joiden seksuaalinen suuntautuminen, sukupuolen ilmaisu tai sukupuoli-identiteetti poikkeavat normista.

moninaisuus

- Moninaisuus perustuu ajatukseen erilaisista yksilöistä ja yhteisöistä, jotka kunnioittavat ja hyväksyvät toistensa erilaisuuden yhteiskunnassa. Moninaisuudella tarkoitetaan sitä, että tällaisia ihmisen identiteettiin läheisesti kuuluvia eroja vaalitaan turvallisessa ja myönteisessä ilmapiirissä. Moninaisessa yhteiskunnassa erilaisten ihmisten muodostamia yhteisöjä kannustetaan toimimaan vuoropuhelussa yhteiseksi parhaaksi.

moniperusteinen syrjintä

- Moniperusteisesta syrjinnästä on kyse, jos ihminen joutuu syrjityksi samassa tilanteessa useammalla eri syrjintäperusteella tai eri perusteilla eri tilanteissa. Välttämättä yksi tekijä ei edes yksinään selitä syrjinnän olemassaoloa.

normitietoisuus

- Ks. s. 9.

osallisuus

- Ks. s. 10.

rakenteellinen syrjintä

- Rakenteellinen syrjintä tarkoittaa yhteiskunnallisissa normeissa ja käytännöissä sekä yhteiskunnan rakenteissa kuten instituutioissa, organisaatioissa, virastoissa, sopimuksissa, lainsäädännössä ja palveluissa ilmenevää piilevää tai avointa syrjintää. Rakenteellinen syrjintä on usein tiedostamatonta, ja se voi ilmetä näennäisen neutraaleina käytäntöinä, jotka tosiasiansa sulkevat valtaväestöstä toisenlaisiksi nähdyt henkilöt ulkopuolelle. Ulosulkeminen johtaa kulttuuriseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen marginalisoitumiseen.

rasismi

- Rasismi käsitteenä tarkoittaa oletetun ihmisryhmän arvottamista esimerkiksi etnisen alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella alempiarvoiseksi kuin muut ihmisryhmät.

rodullistaminen

- Rodullistaminen on prosessi, jonka kautta ihmisiin liitetään esimerkiksi ihonvärin tai oletetun etnisen taustan takia oletuksia, stereotyyppioita ja ennakkoluuloja liittyen muun muassa ihmisten kykyihin, tapakulttuuriin ja moraaliin.

saavutettavuus

- Ks. s. 10

segregaatio

- Segregaatio tarkoittaa eriytymistä tai eriyttämistä. Segregaatio koulutuksessa tai työelämässä voi tarkoittaa esimerkiksi eri alojen eriytymistä työntekijöiden sukupuolen mukaan. Alueellisella eriytymisellä eli asumisen segregatiolla tarkoitetaan kaupungin asuinalueiden väestörakenteen eriytymistä. Eriytyminen voi olla demografista, sosioekonomista tai etnistä. Nämä ilmiöt esiintyvät usein myös päällekkäin, jos esimerkiksi pienituloiset maahanmuuttajaperheet keskittyvät omille asuinalueilleen.

seksuaalinen suuntautuminen

- Seksuaalinen suuntautuminen on ominaisuus, joka kertoo siitä, kehen ihminen ihastuu, rakastuu tai tuntee emotionaalista ja/tai eroottista vetovoimaa. Esimerkkejä seksuaalisista suuntautumisista ovat hetero-, homo-, bi- ja panseksuaalisuus. Ihmisen käsitys omasta seksuaalisesta suuntautumisestaan ei välttämättä ole pysyvä, vaan se voi muuttua elämän aikana. Termiä sukupuolinen suuntautuminen ei enää käytetä.

seksuaalinen häirintä

- Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta. Seksuaalinen häirintä on tasa-arvolain mukaan syrjintää.

seksuaalivähemmistö

- Seksuaalivähemmistöillä tarkoitetaan usein ihmisiä, joiden seksuaalinen suuntautuminen poikkeaa heteroseksuaalisuudesta, esimerkiksi homoja, lesboja, biseksuaaleja, panseksuaaleja ja joskus myös aseksuaaleja.

selkokielisyys

- Selkokieli on suomen kielen yksinkertaistettu muoto. Selkokielessä kieltä muutetaan yksinkertaisemmaksi sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan. Se on tarkoitettu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä. Selkokieli on vielä helpompaa kieltä kuin yleiskieli ja selkeä yleiskieli. Selkokielessä huomioidaan lukijoiden kielelliset erityistarpeet esimerkiksi suuntaamalla tekstiä lukijalle, käyttämällä tuttuja sanoja ja helppoja rakenteita sekä karsimalla tiedon määrää.

sensitiivinen kohtaaminen

- Sensitiivinen kohtaaminen on vuorovaikutusta, jossa asiakas tai yksilö kohdataan avoimesti ja kunnioittavasti sellaisena kuin hän on. Sensitiivinen kohtaaminen rakentuu muun muassa arvostavasta puhetavasta, luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin vahvistamisesta ja asiakkaan erityistarpeiden huomioimisesta.

sukupuoleen perustuva häirintä

- Sukupuoleen perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan henkilön sukupuoleen liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkistä tai fyysistä koskemattomuutta. Sukupuoleen perustuva häirintä on tasa-arvolain mukaan syrjintää.

sukupuolen ilmaisu

- Sukupuolen ilmaisu tarkoittaa sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla. Ilmaisua voi noudattaa perinteisiä sukupuolinormeja tai erota niistä. Syrjintä sukupuolen ilmaisun perusteella on kielletty tasa-arvolaisissa.

sukupuolen moninaisuus

- Sukupuolen moninaisuus tarkoittaa erilaisten sukupuolen kokemusten ja ilmaisutapojen kirjoa. Sukupuolen moninaisuus on tavalla tai toisella osa kaikkia ihmisiä, eikä sitä voi rajata koskemaan vain tiettyä ihmisryhmää.

sukupuoli-identiteetti

- Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan henkilön käsitystä omasta sukupuolestaan. Sukupuoli-identiteetti on yksilöllinen, eikä se välttämättä vastaa henkilölle syntymässä määriteltyä sukupuolta tai rajaudu vain kahteen juridiseen sukupuoleen. Yksilötasolla itse määritelty sukupuoli-identiteetti on suositeltavin tapa ymmärtää sukupuoli. Syrjintä sukupuoli-identiteetin perusteella on kielletty tasa-arvolaisissa.

sukupuolitietoisuus tai -sensiitivisyys

- Sukupuolitietoisuus tai sukupuolisensiitivisyys on eri sukupuoliin kulttuurisesti ja sosiaalisesti liitettyjen oletusten, ennakkoluulojen ja käsitysten tunnistamista arkisessa toiminnassa ja puhetavoissa. Sukupuolitietoisuus on myös sukupuolistereotyyppien tunnistamista ja niiden kriittistä arviointia sekä tietoisuutta sukupuolen moninaisuudesta.

sukupuolivaikutusten arviointi

- Sukupuolivaikutusten arviointi (suvaus) tarkoittaa sitä, että toimenpiteen tai poliittisen päätöksen vaikutuksia arvioidaan mahdollisten sukupuolivaikutusten kannalta. Yleensä sukupuolivaikutusten arviointi viittaa ennakoarviointimenetelmiin, mutta myös jälkikäteisiin arviointeihin. Arvioinnin perusteella voidaan tehdä korjaavia ehdotuksia syrjinnän ja ei-haluttujen vaikutusten vähentämiseksi, tasa-arvon edistämiseksi ja tasa-arvon esteiden poistamiseksi.

sukupuolivähemmistö

- Sukupuolivähemmistöt on kattokäsite, jolla viitataan henkilöihin, jotka eivät koe syntymässä määriteltyä sukupuolta omakseen tai joiden sukupuoli, sen ilmaisu ja kokemus eivät kaikin tai jollain tavoin vastaa normatiivisia käsityksiä sukupuolesta ja jotka itse määrittelevät kuuluvansa johonkin sukupuolivähemmistöön, kuten transsukupuoliset, transvestiitit, muunsukupuoliset tai intersukupuoliset.

sukupuolten tasa-arvo

- Sukupuolten tasa-arvolla tarkoitetaan tasa-arvolain mukaisesti kaikkien sukupuolten ja sukupuoli-identiteettien tasa-arvoa. Usein puhutaan sekä muodollisesta tasa-arvosta, joka tarkoittaa muodollisesti samanlaisia oikeuksia ja kohtelua kaikille, että tosiasiallisesta tasa-arvosta, joka tarkoittaa tasa-arvoa eri tilanteiden ja niiden lopputulosten suhteen. Mahdollisuuksien tasa-arvo ei takaa tosiasiallista tasa-arvoa, joka vaatii usein joihinkin ryhmiin kohdistuvaa positiivista erityiskohtelua tai muita erityisiä toimenpiteitä.

syrjintä

- Syrjintä tarkoittaa sitä, että henkilöä kohdellaan huonommin kuin toisia tai hän joutuu huonompaan asemaan jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella ilman hyväksyttävää syytä.

syrjintä vammaisuuden perusteella

- Syrjintä vammaisuuden perusteella tarkoittaa vammaisuuteen perustuvaa erottelua, syrjäyttämistä tai rajoittamista, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena on heikentää tai mitätöidä kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tunnustamista, nauttimista tai käyttämistä yhdenvertaisesti muiden kanssa politiikan, talouden, sosiaaliturvan, kulttuurin tai yksilön oikeuksien alalla tai muulla alalla. Se sisältää kaikki syrjinnän muodot, kohtuullisen mukauttamisen epääminen mukaan lukien.

toiseuttaminen

- Toiseuttaminen on sosiaalinen prosessi, jossa yksilöt tai ihmisryhmät, jotka poikkeavat normista luokitellaan valtaa pitävän ryhmän toimesta ulkopuoliksi. Tämä tapahtuu määrittelemisen, nimeämisen, identifioimisen ja ulossulkemisen kautta sekä ryhmän ominaispiirteinä nähtyjen ominaisuuksien jatkuvana toistamisena.

turvallisemman tilan periaatteet

- Turvallisemman tilan periaatteilla ja toimintatavoilla pyritään luomaan tila, jossa kaikki pyrkivät omalla toiminnallaan rakentamaan yhdenvertaista, kunnioittavaa ja avointa ilmapiiriä ja keskustelua.

vammainen henkilö

Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

WCAG-ohjeistus

- Kansainvälistä WCAG-ohjeistusta käytetään saavutettavuusvaatimusten perustana. WCAG-ohjeistuksen tavoitteena on varmistaa, että erilaiset ihmiset erilaisissa tilanteissa, myös vammaiset ja eri tavoin toimintarajoitteiset ihmiset, voivat käyttää verkkopalveluja. WCAG-kriteerit on jaoteltu kolmeen tasoon: A, AA ja AAA, joista AAA-tasoon kohdistuu tiukimmat vaatimukset.

yhdenvertaisuus

- Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain mukaisesti sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta iästä, alkuperästä, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta, vakaumuksesta, mielipiteestä, poliittisesta toiminnasta, ammattiyhdistystoiminnasta, perhesuhteista, terveydentilasta, vammaisuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta sekä muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Lähteet:

ESOK-verkosto

Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Fem-R

Helsingin kaupunki

Ihmisoikeusliitto

Oikeusministeriö

Punainen Risti

Selkokeskus

Seta

Sisäministeriö

Tasa-arvotiedon keskus

Trasek

THL

Vainio Kristiina, Ihmisoikeuskaupungit – Viitekehys ihmisoikeuksille paikallistasolla (webinaariesitys)

Vammaisten maahanmuuttajien Tukikeskus Hilma

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista